

EPISTOLARI FAMILIAR
DE SANTA JOAQUIMA DE MAS I DE VEDRUNA
(1823-1889)
(Conclusió)

Guia per a la lectura de les cartes

I. SIGNIFICAT HUMÀ I CULTURAL DE L'EPISTOLARI

El protobiògraf, cardenal Sanz i Forés, es lamentava ja del des-
cuit que tingueren els directors de santa Joaquina, per no haver-li
manat que escrivís les operacions que la gràcia obrava en la seva
ànima i els favors que rebia de Déu (p. 6). Altrament, tractant-se
d'una dona amb certa facilitat per a la ploma, avui tindriem les
memòries vivencials que ens permetrien d'entrar dins els replecs
de la seva ànima.

La manca d'una autobiografia, en part és suplerta pel text origi-
nal de les cartes que ara es publica per primer cop. Perquè encara
que moltes d'elles — igual com passa amb les de santa Teresa de
Jesús — versen sobre mil petits afers quotidians i no tenen un con-
tingut pròpiament espiritual, amb tot, també deixen entreveure
les seves experiències místiques i l'ambient de simplicitat de què
la santa es rodejà.

De l'examen de l'epistolari hom dedueix que Joaquina de Mas
té una ment poc cultivada, com la majoria de dones del seu temps;
que no ha llegit gaires llibres ni ha freqüentat escoles, però que
fou educada sota els exemples de l'honor i de la fe dels seus avant-
passats, i que pogué adoctrinar-se, pràcticament, amb les més ri-
ques situacions de la vida com a dona soltera, casada, vídua i de
professió religiosa.

A través de les cartes podem fer introspecció de la seva ànima, que a un mateix temps apareix amorosa i serena. Té un cor sensible i un temperament afectiu i exquisidament maternal, dotat per a la comprensió profunda i oberta dels problemes humans. L'abrandament de l'amor, que de vegades l'arrastrava, troba l'equilibri en el contrapès de l'amabilitat, en la finor d'esperit, en la calma madura del seny català.

Les cartes ens fan sentir els batecs del seu cor. Ens posen en contacte amb les qualitats humanes que formen la base de la seva santedat. Ens descobreixen els dons sobrenaturals amb què és enriquida i la consciència que té de la seva missió. Com a pàgines improvisades que són, ens diuen, d'una manera ingènua i fresca, amb quin afecte entranyable estima els pobres i els infants.

LA MARE

La peculiaritat fonamental de santa Joaquina de Mas consisteix en la seva absoluta abnegació i dolcesa de mare. Com tota dona, centra la seva vida en l'amor i en la necessitat d'augmentar-lo. Essent així que el progrés espiritual es basa en l'avenç humà de la persona, el perfeccionament de l'amor comporta també per a la santa la més alta evolució de la vida¹ i la urgència de donar-se. Per mitjà d'una generosa maternitat natural, de la qual en sorgiren nou plançons, Déu la prepara per a l'esplèndida maternitat de l'esperit.

Nonell assenyala que l'amor de mare fou la seva principal característica (I, pp. 62-63). Emidio Federici assegura que el matrimoni no solament no minvà el pur ideal de la seva vocació religiosa, sinó que l'enriquí amb una preciosa experiència i féu més fecunda la seva maternitat de l'esperit. Donat que la maternitat ha vingut a ser el punt bàsic de la seva bellesa i de la seva eficàcia, Déu va voler concedir a Joaquina de Mas la doble corona de la maternitat humana i espiritual. L'amor de mare — segueix dient Federici — és com una miniatura de la bellesa divina, com una còpia de l'amor de Déu (p. XI). Per això la nostra santa se'ns mos-

¹ Segons sant Francesc de Sales, «La perfection de la charité, c'est la perfection de la vie; car la vie de nostre âme, c'est la charité». (54è. *Lettres spirituelles*, édit. Vivès, 1866).

tra sempre, sota diferents aspectes, amb una dolcíssima suavitat maternal.

Santa Joaquina de Mas és un model que demostra allò que s'afirma tantes vegades: que «l'amor de Déu no extingeix les tendreses legítimes»², sinó que encara les augmenta. No hem vist cap altre fundador o fundadora que estimés d'una manera tan delicadament maternal les seves filles espirituals, ni tampoc que estimés, cada vegada amb més força, malgrat la seva consagració religiosa, els seus propis fills i néts. I això passa perquè, en la persona de santa Joaquina, la vocació s'identifica plenament amb la seva vida d'amor de dona i amb el seu ideal de mare.

El sentiment maternal té en ella una profunditat i energia extraordinàries, de manera que no li és difícil d'ascendir de la maternitat de la sang a la maternitat de l'esperit i a l'amor transformador de la caritat divina. Tampoc no li costa d'eixamplar els dominis familiars de la seva vida afectiva i d'estendre l'amor fins als tendres infants i fins als malalts pobres del món, que han de constituir els objectius de la seva fundació.

Assenyalem tot seguit alguns trets que sobresurten de la dinàmica de la seva maternitat.

L'AMOR

Passa setze anys maridada (1799-1816), i és molt feliç en el matrimoni. Publiquem a l'apèndix (n.º 1) una carta que demostra que els esposos viuen enamorats. Dels nou fills que coronen llur unió, sis arriben a grans i són els personatges més citats a les cartes. Els educa ella mateixa. I perd el marit quan ella té trenta-dos anys.

Durant le seva viduïdat intensifica les pràctiques piadoses i l'ajuda als pobres. A mesura que mor al món, l'amor diví pren més increment en la seva ànima. L'existència de Joaquina guarda un gran parallelisme amb la de santa Joana Francesca Frémyot de Chantal, y, com d'ella, es pot dir que l'amor transfigura tota la seva vida.

Santa Joaquina de Mas no perd mai la presència de Déu, ni la

² GUILLERAND, A., *Armonía cartujana* (Madrid, 1962), p. 109.

seva confiança i filial abandó als seus designis. Totes les cartes ens proven que penetra i transforma els afers més vulgars de la vida ordinària amb amor; que converteix allò que nosaltres fem per inèrcia — la quotidianitat dels petits i grans deures, amb el pes feixuc dels detalls minsos — en acte de culte i sacrifici, d'amor i d'adoració. Perquè l'amor, penetrant cada cosa de la vida i la vida tota, transfigura la vida, com hem dit abans, per trivial que sigui. Sant Francesc de Sales deia que tot allò que es fa per amor és amor, àdhuc la fadiga i la mort mateixa: «La mort est une vie quand on la fait devant Dieu»³.

LA FORÇA DE LA MATERNITAT

Com veiem per moltes de les lletres — per exemple, les cartes 36, 46, etc. —, la santa té plena consciència de la seva missió maternal i de la força de la maternitat. Creient que d'altra forma no mereix ser oïda, s'adreça al cel com a mare. Ella pensa que una mare, quan prega pels fills, no pot mai deixar de ser escoltada i atesa per la paternitat de Déu.

Un altre aspecte de la fermesa i vigor de la maternitat, radica en aquells sentiments més fins que neixen de la gràcia fràgil de la dona. A la carta 17 hi ha un exemple de tendresa i saviesa maternal vers Marieta, l'eficàcia del qual ningú no negarà. S'ha dit que la força de la dona resideix en la seva debilitat. Mai la santa no es configura tant amb la imatge de la dona forta, com quan passa les nits al costat d'Agnès, junt al nadó que plora (carta 37).

LA MATERNITAT ESPIRITUAL

D'una breu indicació es dedueix que la santa considera la maternitat espiritual com un complement de la maternitat corporal (cartes 4 i 5), com una actitud de l'ànima, com un aprofundiment de l'amor. Així prepara la nora per a cooperar, d'una manera indirecta, a la gràcia dels seus místics desposoris, acollint de bon cor les germanes petites i acceptant els pobres malalts i les nenes que

³ BARBAO, M., *San Francesco de Sales nella tua realità e nel tuo momento. Lettere a molti* (Torino, 1960), p. 23.

han de ser l'objecte de la fundació. És un tema repetit constantment, amb més o menys detalls, a través de l'epistolari.

La santa vol que tots prenguem consciència del deure que tenim de donar maternalment aixopluc, dins el nostre cor, als éssers desemparrats.

LA MATERNITAT EDUCADORA

S'han publicat, als darrers temps, alguns estudis pedagògics, de molt mèrit, que pretenen adscriure santa Joaquina de Mas a determinades escoles o tendències. La mare Dolors Vives de Jesús, actualment superiora general de la Congregació, en unes conferències memorables demostra que la santa alternava el mètode actiu amb el sistema preventiu. Per una banda, induïa les nenes a la pràctica de la virtut per mitjà d'exercicis que despertessin llur interès: les feia prendre part en la representació de paràboles evangèliques; les ensenyava a meditar, meditant, etc. Per altra, cuidava de defugir les males companyies i observar les inclinacions tortes des de la més tendra edat, per posar-hi remei tot seguit (pp. 43 ss.). El pare Rodolfo Fierro insisteix, uns anys després, en els mateixos punts de vista ⁴.

Nosaltres creiem que Joaquina de Mas fou una gran educadora nada, perquè era una mare extraordinària. Als seus escrits no hi ha doctrina pedagògica suficient per a bastir cap sistema. Tampoc no va tenir preocupacions científiques, perquè no estava prou preparada. No hem de buscar-hi una teòrica de l'educació, malgrat les seves intuïcions genials, sinó la dona excepcionalment enriquida per la gràcia i pels amorosos sentiments que brollen d'una fecunda maternitat.

Tota dona, quan esdevé mare, es converteix també en educadora, i podem dir que, en proporció directa, serà tant més bona educadora com millor mare sigui. Això resulta igualment vàlid per a la maternitat de l'esperit que per a la maternitat natural. La dona, així que comença a desenvolupar els seus instints maternals, assembla també els fonaments de la funció educadora que li ha enco-

⁴ *Figuras nacionales de la Enseñanza: Santa Joaquina de Vedruna*, en «Educadores» (Madrid, 1959), pp. 819-821.

manat la Providència. En el sí amorós de la mare es forja la cultura de la humanitat.

Hem dit que la nostra santa, tot i pertànyer a una família distingida, amb prou feines té instrucció. Igual que la majoria de noies del seu temps, és probable que no freqüentés cap escola, com tampoc no hi pogueren ser enviades les seves filles, que ella mateixa educa i ensenya ⁵. La formació completa — educació i instrucció —, la rebien les noies dins la pròpia llar, i, sens dubte, sota l'aspecte cultural Joaquina de Mas revela que tingué una mare excellent. La santa no està gaire il·lustrada — avui diríem informada —, però és molt culta. La seva naturalesa escollida s'ha format prenent contacte viu amb les més alts valors humans (llengua, vida social, religió, moralitat, virtuts i arts domèstiques, tradicions, costums, etcètera) que constitueixen els béns de cultura de la seva família.

Seguint el mateix mòdul, ella educa els fills en família. Considera la formació com un procés cultural d'assimilació lenta, que cal començar prenent l'infant des de molt petit (cartes 41, 73, 84, etc.) i abans de nèixer i tot (cartes 3, 11, 15, 17, etc.). No li interessa atapeir-lo de coneixements que no pot digerir, sinó que faci les coses pràcticament (cartes 4, 41, etc.). Dóna més importància a la formació de la voluntat i del caràcter (educació), que a les disciplines de la intel·ligència (ensenyament).

És notable l'interès que concedeix a la pedagogia prenatal, que fins ara desconexíem per culpa de la malaurada censura establerta pel pare Nonell. A partir de la carta 1, on es troba la primera al·lusió al nét que vindrà, hom segueix pas a pas tot el procés de la gestació i les mesures de caràcter mèdic, psíquic, religiós i educatiu que aconsella (cartes 3, 13, 15, 17, etc.).

El mateix direm de l'enfocament que dóna a la pedagogia sexual, parlant d'una fairsó delicada, però sense enfemismes, de l'origen de la vida a la seva filla Marieta, que llavors té nou anys (carta 13).

També cal subratllar les referències que es troben al fet de la primera comunió, que aquell temps se celebrava sense cap festa

⁵ Adhuc quan les filles conviuen amb en Josep Joaquim, la santa es preocupa constantment de la seva formació sobrenatural (cartes 11, 12, 17, 18, 19, etc.), humana (cartes 4, 13, 16, 17, etc.) i literària (cartes 16, 18, etc.). No s'en desentén mai.

externa. La santa espera que del contacte íntim entre Jesús i la Marieta en surti el millorament de la seva conducta (cartes 18 i 19).

La pedagogia familiar de santa Joaquina es fonamenta en l'amor, en l'alegria i en l'espiritualitat profunda de les pràctiques religioses realment viscudes. Té per principi la comunitat solidària de sentir-se, mestres i alumnes, membres d'una mateixa família; creu que l'educació no és un procés solitari sinó un fenomen social, i per això li agrada de sotmetre uns i altres a la influència de llur mútua interacció. La seva escola és per a la vida; únicament per a la vida. Neix de l'íntim recés de la seva llar, i pretén de convertir les aules en famílies de debó. Dóna importància a la preparació domèstica de les dones. Usa el diàleg i altres mitjans per aconseguir la participació activa de les educandes. I es preocupa, finalment, de discernir i orientar les vocacions.

ELS LLIBRES

A més dels valors culturals a què ens acabem de referir, que va transmetre als fills, santa Joaquina de Mas no fou tampoc una dona completament lletja per a les lletres.

Gràcies a un fragment, fins ara inèdit, de la carta 1, sabem que posseïa les *Cròniques de Espanya*, de Pere Miquel CARBONELL; la comèdia *El conde de Essex*, d'Antonio COELLO, i la novella *Aventura de Gil Blas de Santillana*, d'A. R. LESAGE. Les dues darreres obres ens fan pensar, per similitud, amb l'afecció que sentí pels llibres de cavalleries, durant la seva adolescència, santa Teresa de Jesús, tal com ens conta al capítol segon de la seva autobiografia.

A les cartes 35 i 36 Joaquina de Mas menciona una versió castellana dels salms, que li han deixat. A la carta 73 fa referència a l'obra del pare Nieremberg, *Diferencia entre lo temporal y lo eterno*, que la Teodora envia perquè el llegeixi la Rosa. Com diem al seu lloc (introducció a la carta 89), nosaltres hem trobat a Vallbona el llibre *El alma al pie del Calvario...*, que la santa dedica a Teodora amb un autògraf d'excel·lent interès.

També sabem, per la tradició indubitable de la família Bertran, que el conserva com una relíquia, que feia servir tots els dies per a pregar un llibret titulat *Semana mariana y devoción a María Santísima, dividida en diversas oraciones jaculatorias para cada*

dia de la semana... Compuesta en latín por el R. P. Constancio Aronio... (Barcelona, imp. Sierra y Martí [1767], 38 pp.).

Les referències a obres piadoses sovintegen. A la carta 11 diu a la Rosa que li envia una novena «i un altre llibret que a mi moltes vegades m'ha servit per agradar a Déu». A la 30, explica que ha fet enquadrar per a la Tereseta «un llibret que jo tenia, i és molt bo». A la 31, demana que li tornin un altre llibret, puix «que la Marieta ja comença a llegir y lo llegirà a la iglésia». Al·lusions semblants es troben a les cartes 35, 39, 74, etc.

A la carta 41 diu que la Teodora ha comprat unes beceroles per a en Lluïset.

Quan l'1 d'agost de 1959 poguérem visitar a la Sra. Elvira de Mas, entre els llibres barrejats d'una prestatgeria identificàrem els volums següents, procedents de la biblioteca del mas Escorial:

Capítols resultants de les sentències fetas per los... Visitadors del General de Catalunya... Barcelona, Hierony Margarit, 1621.

CERVANTES, M. de.—*Don Quijote de la Mancha*. Madrid, Manuel Martín, 1765, 4 vols.

CROSET, Juan.—*Año cristiano*. Traducido por el P. José Francisco de Isla. Madrid, imp. Fuentenebro, 1833.

Historia de Carlos XII rey de Suecia. Traducida al español por don Leonardo de Uría y Orueta. Madrid, Convento de la Merced, 1734. (Porta un ex-libris manuscrit de Josep Joaquim de Mas i de Vedruna.)

Nou manual de cuinar ab tota perfecció, o método de menjar bé ab poch diners, per P. M. T. I. Barcelona, Manuel Texéro, s. a. (Edició bilingüe, impresa cap a 1830.)

És possible que algun d'aquests volums pertanyés a la llibreria del marit, o bé, com indica l'ex-libris, a la que posseï el fill. Amb tot, amb el capítol present iniciem un tema nou que ens pot donar molta llum per a conèixer la literatura ascètica i mística que santa Joaquina tingué a l'abast.

L'*Epistolari religiós*, adreçat a les germanes, ens dona notícies d'altres llibres, i ara recordem que, segons el cardenal Sanz i Forés (p. 178), durant els darres temps la santa llegia o es feia llegir l'obra del pare Alonso RODRÍGUEZ, *Tratado de la conformidad con la voluntad de Dios*. Aquest llibre influí segurament la seva espiritualitat. És de desitjar que es faci aviat un estudi complet de la bibliografia que va conèixer.

ALTRES ASPECTES

La manca d'espai no ens permet d'encetar una colla de temes inèdits, de caràcter temporal, i que tenen interès per a l'estudi de l'època en què va viure.

II. SIGNIFICAT ESPIRITUAL I SOBRENATURAL DE L'EPISTOLARI

Les cartes de Joaquina de Mas ens refermen aquella sentència de sant Francesc de Sales que diu que la perfecció i la santedat són possibles en tota mena de vocacions i professions ⁶.

En el discurs que pronuncià Pius XIe en la cerimònia de la declaració de les virtuts heroïques, el 16 de juny de 1935, hi ha un paràgraf que ha tingut fortuna; referint-se a la nostra santa, el Papa digué: «Filla de família, verge cristiana, esposa i mare, mare i vídua, religiosa i fundadora d'una família religiosa; *heus ací tantes vides en una sola admirable existència, elevada i florent en perfecta santedat*» ⁷. De manera que el Papa la posa com a exemple de virtut heroïca per a tots els estats de la vida, i, a més, remarca que Joaquina de Mas no representa solament la visió d'una vida, sinó la de tantes vides com resumeix la seva extraordinària existència.

La lectura de les cartes ens demostra que la santedat és possible dins el segle, enmig de les preocupacions del món i en tots els estats de la vida.

Santa Joaquina es un testimoni de perfecció cristiana que s'eleva sobre el món. Primerament, durant els anys de la seva vida oculta al mas Escorial: en quedar vídua es concentra amb els seus fills i porta una existència pobra, humil, abnegada, semblant a la de la Sagrada Família de Natzaret.

Santa Joaquina té el mèrit d'haver subratllat que la vida quotidiana és un camí que condueix a Déu, si, malgrat les rutines, les misèries i preocupacions, sabem immernir-nos en la presència divina. Ens ensenya amb l'exemple com hem de santificar *la prosa de*

⁶ *Introduction à la vie dévôte*, 1.ère part., ch. 3; édit. Vivès, 1866.

⁷ «Boletín del Inst. Rel. Carmelitas de la Caridad» [Manresa, imp. San José], número extraordinario, 16-VI-1935, p. 32.

la vida i els grisos esdeveniments sense història que integren la successió d'hores i dies de la nostra existència quotidiana. Això és escola pura de Natzaret. Uns anys després, Charles de Foucauld formularà aquest estil de vida, posant en llavís de Jesús les següents meravelloses paraules:

Us ensenyo que es pot fer un gran bé als homes, molt bé, un bé infinit, un bé diví, sense paraules, sense sermons, sense soroll, en silenci i donant exemple... Quin exemple?... El de la pietat, el dels deures vers Déu amorosament complerts, el de la bondat vers els homes, el de la tendresa vers els qui ens rodegen, els deures domèstics santament executats; el de la pobresa, el treball, l'abjecció, el recolliment, la solitud, l'obscuritat de vida amagada en Déu. Us ensenyo a viure del treball de les vostres mans, per no ser una càrrega a ningú i poder ajudar els pobres. I dono a aquesta mena de vida una bellesa incomparable... la de la meua imitació.

Tots aquells qui vulguin ser perfectes... han de viure pobrament, imitant d'una manera fidel la meua pobresa de Natzaret⁸.

Igual que el pare Foucauld, la santa veu que no manquen a l'Església savis, predicadors, apologetes, etc., però allò que més necessita el món d'avui dia són homes que donin testimoniatge de la vida de fe.

Fins quan es consagra a Déu, la santa no abandona mai la família. És una peculiaritat pròpia, que neix de la seva condició de mare. Durant el curs de la causa, el promotor de la fe li posa objeccions en el sentit que estimava massa els fills, en perjudici dels seus deures religiosos. Però aquesta dificultat és fàcil de rebatre. Perquè una mare no pot deixar d'estimar els fills, ni li és permès de desentendre-se'n si ells la necessiten, per religiosa que sigui; puix que si la vida sobrenatural és el perfeccionament de la naturalesa, no és lícit de suprimir la naturalesa. Seguint aquesta llei, la santa perfecciona la seva maternitat en esdevenir també mare espiritual d'unes grans fillades de monges, de noies escolars i de pobres malalts.

L'epistolari té la virtut d'ajudar-nos a comprendre l'ànima de la santa, a apropar la seva llunyana perspectiva, a fer-la més real i, en certa manera, a posar-la a la nostra mesura. Tot i tractar-se d'una mestra d'esperit, amb una gran experiència mística, apareix

⁸ *Escritos espirituales* (Madrid, 1964), p. 103.

en les cartes perfectament imitable. La seva humil sinceritat la fa extraordinàriament atractiva per a tothom.

La manca d'espai i de temps no ens permet d'aprofundir en l'estudi de l'espiritualitat de santa Joaquina. Amb tot, mirarem d'assenyalar les tres o quatre idees que més sobresurten de la lectura de les seves cartes.

LA JOIA ESPIRITUAL

Joaquina de Mas fou una dona joiosa, perquè posseïa l'Esperit Sant, i el gaudi n'és un dels fruits⁹. Sota aquest aspecte es troba en la línia de sant Felip Neri i de santa Teresa de Jesús¹⁰.

No podem oblidar que la seva pietat té rels franciscanes, i per als franciscans l'alegria és un precepte, però un precepte fàcil¹¹. La santa demana sovint als seus fills que estiguin joiosos (cartes 1, 11, 12, etc.). Àdhuc enmig de les penes hom la troba contenta i serena¹² — i això ja és més difícil de complir —, perquè accepta les proves i humiliacions per amor. És una ànima que se sacrifica i s'abandona amb generositat.

S'ha dit que en sant Francesc d'Assís l'alegria té un doble aspecte de naturalesa i de gràcia. És un poeta i un home d'acció. Els motius de la seva joia consisteixen en la contemplació de la bellesa, en la consciència de la seva petitor i en el compliment de la vocació pròpia¹³. L'element estètic no es troba en santa Joaquina, però els dos últims, sí. Ella és una dona que amb un somriure perenne dissimula el glavi interior. La font del seu optimisme es troba en la creu, en el confiat abandonament i en l'amorosa unió amb Déu.

⁹ Sant Pau escriu: «En canvi, el fruit de l'esperit és: caritat, joia, pau, paciència, benignitat, bondat, fidelitat, dolcesa, templança...» (Gàl., 5, 22).

¹⁰ Santa Teresa deia a les monges el següent: «Ansí que, hermanas, todo lo que pudierdes sin ofensa de Dios, procurad ser afables... A religiosas importa mucho esto: mientras más santas, más conversables con sus hermanas... Que es lo que mucho hemos de procurar ser afables, y agradar y contentar a las personas que tratamos. No dejéis arrinconar vuestra alma...» (*Camino de Perfección*, Burgos, 1916, c. 41, pp. 200-201; Biblioteca mística carmelitana, t. 3).

¹¹ GEMELLI, A., *El Franciscanismo* (Barcelona, 1940), p. 449.

¹² Com sant Pau podia afirmar: «Em sento ple de consol, exuberant de joia enmig de totes les nostres tribulacions» (Cor., 7, 4).

¹³ Op. cit., nota 11, p. 35.

L'ABANDÓ FILIAL

Un altre aspecte bàsic de la nostra santa és el seu abandó en braços de la providència divina. Després de remoure els obstacles que poden impedir la cooperació a la gràcia (cartes 65, 76, 84, etc). i de fer tot el que sigui humanament possible per la seva banda (carta 36), posa la confiança només en Déu. Aquesta actitud anti-quietista — tan contrària a la del fill —, que la porta a actuar, a fer, a moure's incessantment i, després, a confiar només en el Pare celestial, és una característica molt seva que es comprova en la major part de les cartes (34, 35, 36, 61, etc.).

La santa té fe en l'amor de Déu; i a la voluntat divina que, de vegades, ens demana renúncies molt dures, li dóna l'apellatiu de dolça: «Sempre te diré lo mateix: que nos deixem a la divina Providència i, aleshores, Déu cuidarà de tot, fent nosaltres, de nostra part, recoperar [cooperar] a la gràcia; i se fàcia amb tot i del tot la sua dolça voluntat» (carta 34).

Les idees de l'abandó filial i del servei de l'amor han estat modernament desenrotllades per santa Teresa de l'Infant Jesús. Com ella, Joaquina de Mas confia sempre en l'amor; àdhuc, contra tota esperança, creu en l'amor paternal de Déu vers els homes fills seus.

LES OBLACIONS PURES

No diríem gran cosa de nou si afirmàvem que la santa està — dins el segle — despresa del món (carta 69), que té molta vida d'oració (cartes 41, 42, 71, etc.), que ha après l'art de convertir els treballs ordinaris en pregàries (carta 42) i que se sent criatura destinada a donar glòria a Déu (cartes 3, 25, 84, etc.).

Un dels aspectes que sobresurt en la vida sobrenatural de Joaquina de Mas, és la cura que posa per oferir víctimes pures a Déu. Això és fruit d'una gran humilitat i del seu tendre amor maternal. Ella es creu pecadora i indigna d'apropar-se a la presència divina. I així hem vist que es revesteix de la condició de mare quan vol ser escoltada. Altres vegades pren la cuirassa dels innocents. És una actitud típica de la santa, que hem de considerar sota dos caires vius:

Primer, l'ofrena del nét, que fa poc ha complert tres mesos, com a víctima sense màcula, que trobem a la carta 29: «Digues-li que l'àvia l'estima molt i que cada dia l'entrega al Senyor, que faci lo que vulga d'ell y que l'úpia d'aquells dons que té menester per ser un sant». Aquesta fórmula és, al mateix temps, un acte de confiança i de pur amor. A més, la santa ensenya a la Rosa a fer oblació del fill abans de néixer (carta 3), i ella mateixa ofrena, sovint, al Senyor els fills i el nét (carta 26), és a dir, el que més estima d'aquest món.

En segon terme, la santa cuida de presentar-se davant Déu amb la toia de les pregàries dels infants. Demana als néts que resin cada dia un parenostre per ella (carta 73), perquè el Senyor la guiï en tot «i sàpia fer la sua voluntat» (carta 75). A la carta 48, després d'expressar que sent «que apareix Déu se fa sord a les súpliques», acaba demanant a tots: «Clamem per los innocents, siguen ells oïts!». Santa Joaquina escull els infants perquè són criatures estupendes de Déu, flors de la creació, regenerades pel baptisme i sense màcula de culpa.

Tot això forma part de la seva pedagogia maternal i de l'ambient de senzillesa i amor que va crear al seu entorn.

ASCESI I VIDA TEOLOGAL

Malgrat que a santa Joaquina li toca de viure una època en què les ànimes s'entretenen amb devocions efímeres, ella trenca els murs convencionals i es lliura a una pietat més substanciosa.

La seva primera formació respon, sens dubte, a un sentit fragmentari de la vida sobrenatural, en què les novenes i pràctiques insignificants produïen una subversió de valors i no deixaven prendre contacte amb la pregària oficial de l'Església ni amb el misteri de Crist. Ella pateix de la pobresa espiritual del segle — no ho pot evitar —, però s'obre fermes camins enmig de l'erm de les fórmules convencionals, buides i mancades de saba.

Gràcies a la direcció del pare Esteve d'Olot, profunditza en l'esperit franciscà i simplifica i ordena la vida de la seva ànima. A través d'una ascesi duríssima — passa les proves de la més gran abjecció, que ens recorden escenes de les *Floretes* —, se li obren les fontanes de l'alegria pura i de l'amor tendre i apassionat pel

Senyor. Tot es redueix a portar una vida evangèlica, senzillament, heroicament, pobrament.

De l'esmentada interiorització de la pietat, en sorgeix una vida eclesial incipient, un *sentire cum Ecclesia*. A la carta 36 demana que l'encomanin a Déu perquè el seu cor estigui ben preparat per a viure l'Advent i el Nadal. Expressions que demostren que la santa vibra d'acord amb els temps litúrgics, les trobem a les cartes 38, 39, 53, 56, etc. En la darrera carta esmentada expressa la idea de celebrar la setmana santa «acompanyant la santa Iglésia». Ja hem vist que per a les seves pregàries utilitzà una versió castellana dels salms (cartes 35 i 36).

De la participació en la litúrgia, s'origina la seva vida d'oració i contemplació sobre el misteri de la Santíssima Trinitat, al qual trobem contínues al·lusions a les misives (cartes 35, 74, 84, etc.), sobretot als comiats (cartes 1, 5, 6, 7, 17, 28, etc.), i dels misteris del Verb encarnat, com ja va notar el pare Xiberta (p. 17). Recordarem només la Passió de Crist (cartes 11, 39, 42, 46, 48, 73, 75, 85, 86, etc.), la Infància de Jesús (cartes 36, 37, 38, 46, etc.), el Cor de Jesús (cartes 36, 46, 85, etc.), l'Eucaristia (3, 18, 19, 25, etc), etc.

Pròxima a la figura de Crist hem de situar també la de Maria, com a mare nostra i tresorera de gràcies (cartes 5, 11, 46, 49, etc.); i sota les advocacions del Cor de Maria (carta 56), dels Dolors (cartes 28, 29, 30, 86, etc.), dels Àngels (carta 24), de la Divina Pastora (cartes 19, 84, etc.), etc.

I entroncats amb Crist i Maria, trobem sant Josep (cartes 30, 31, 42, 52, 53, etc.) i tota la Sagrada Família (cartes 42, 46, 76, etc.). A la carta 76, Joaquina de Mas considera els avis materns de Jesús com a part integrant de la mateixa llar, desfent amb això la concepció tradicional restringida de la família de Natzaret. Com a àvia que era, sentia gran predilecció per sant Joaquim i santa Anna (cartes 19, 23, 24, 73, etc.).

Entre les altres devocions hem d'esmentar la de l'arcàngel sant Rafael (cartes 35, 37, 60, 72, 74, etc.), els àngels custodis (carta 54), santa Caterina de Sena (carta 39), sant Francesc d'Asís (carta 61), sant Joan Baptista (carta 19), sant Lluís Gonçaga (cartes 22 i 73), santa Rita (carta 19), santa Teresa de Jesús (carta 61) i les ànimes del purgatori (cartes 1, 41 i 55).

Amb tot, cal no perdre de vista, com hem dit abans, que la pietat

de santa Joaquina se centra, d'una manera preeminent, en la figura de Déu com a pare — a la qual atribueix, per analogia, les mateixes qualitats que s'apliquen a la maternitat — i en el seu abandó filial. La llista dels atributs sota els quals considera la paternitat divina fóra llarga i no l'hem volguda intentar. El dia que es faci, es posarà de manifest que les devocions de la santa formen un capítol accidental.

JOSEP JOAN PIQUER

Apèndix

I

Carta que Teodor de Mas Solà i de Sauleda adreça a la seva muller Joaquina, contestant les lletres que aquesta li ha enviat des de Vic. La santa i la filla gran, Anneta, es troben al mas Escorial efectuant la matança del porc.

Se n'ha perdut l'original. Escrita en divendres. NONELL I, pp. 108-109.

Barcelona, 26 enero 1816.

Amada Joaquina: esta mañana he recibido tu carta, la cual, aunque corta, es muy satisfactoria; pues veo que tú y la niña estáis con salud. Veo la gran matanza que has hecho; y que vas a estar divertida por muchos días, a lo menos si estás sola. Pero sola o con compañía, deseo regreses cuanto antes posible te sea; porque [los chicos] me traen desatinado. El uno quiere ir a comedia; el otro a los partorcillos; y yo soy el que los represento.

Ninguna cuenta he cobrado, y créeme, estoy harto de la carrera; pues no ignoras cuánto me repugna pedir lo que acredito.

La causa no se ha visto aún: el lunes es el día prometido por el Relator para hacerlo presente.

Todos los parientes y nosotros te saludamos con cordial afecto: y, te repito, cachaza y procura vivir muchos años, a fin de poder disfrutar el uno de la compañía del otro ^a.

Memorias de todos los que tienes en casa.

Y tú dispón de tu esposo, que te ama despierto, durmiendo, soñando y descansando. Tuyo,

Teodoro de Mas

^a poc es podia pensar el marit de la santa, quan escrivia aquesta carta, que el seu traspàs esdevindria tan aviat. Morí el 4 de març de 1816.

